

EURÓPSKY CLOUD PRE OTVORENÚ VEDU

Mgr. Michaela Mikušková

Európska komisia v roku 2020 predstavila víziu vytvorenia Európskeho výskumného priestoru (ERA – European Research Area), ktorého cieľom bolo uľahčiť pohyb a spoluprácu výskumníkov, vývoj a transfer technológií, šírenie a výmenu znalostí. Odvtedy smerovalo na jeho rozvoj viacero rámcových programov Európskej únie a iniciatív na združovanie obrovského množstva systémov, ktoré európske krajiny využívajú. Aktuálne sa pozornosť upriamuje najmä na vedecké dáta a rozvoj Európskeho cloudu pre otvorenú vedu.

Európsky cloud pre otvorenú vedu (EOSC – European Open Science Cloud) je celoeurópska iniciatíva na podporu otvorenej vedy a otvorených inovácií [1]. Predstavuje sieť organizácií a infraštruktúr rôznych krajín a komunit, ktorá podporuje vytváranie a otvorené šírenie poznatkov a vedeckých dát. Ambíciou cloudu je vytvoriť prostredie využívajúce pokročilé nástroje a služby s pridanou hodnotou na zverejňovanie, vyhľadávanie a opätovné používanie vedeckých dát vrátane ich sprístupnenia verejnosti. Konceptiu EOSC prvýkrát predstavili v roku 2015. Od roku 2018 sa vývoj cloudu financuje z projektov Európskej únie z rámcových programov Horizon 2020 a Horizon Europa. EOSC je v súčasnosti jedna z dvadsiatich politických priorít Európskej komisie v rámci rozvoja Európskeho výskumného priestoru na roky 2022 – 2024 [2]. Kľúčové oblasti pre budúce výskumné, vývojové a inovačné činnosti v súvislosti s rozvojom a implementáciou EOSC v rámci programu Horizon Europe popisuje SRIA – *Strategic Research and Innovation Agenda* [3] prijatá v roku 2021.

Ako dátový priestor pre vedu, výskum a inovácie vychádzajúci z existujúcej infraštruktúry a služieb má EOSC v rámci federatívneho prístupu zoskupiť a prepojiť existujúce dátové repozitáre členských krajín Európskej únie a asociovaných krajín. EOSC má tak uľahčiť prístup k vedeckým dátam, zvýšiť produktivitu výskumu, objavovanie

nových poznatkov a rozvoj inovácií, zlepšiť reprodukovateľnosť výskumu a posilniť dôveru občanov vo vedu a výskum. Zároveň sa prepojí aj s inými dátovými priestormi, ktoré vymedzuje *Európska stratégia pre dáta* [4]. Vedecké dáta pritom musia spĺňať princípy FAIR (Findable, Accessible, Interoperable, Reuseable), ktoré zabezpečujú ich ľahké vyhľadanie, prístupnosť, interoperabilitu a opakované použitie v budúcnosti. Okrem bezproblémového prístupu k obsahu a vedeckým dátam z jedného miesta je veľmi dôležitý vývoj nadstavbových služieb, ktoré budú poskytovať nástroje na ďalšie spracovanie dát a ich dlhodobé uchovávanie.

S cieľom úspešne rozvíjať cloud a plniť stanovené ciele vznikla v roku 2020 *The EOSC Association* (ďalej len asociácia), ktorá združuje kľúčové zainteresované strany v európskom výskumnom prostredí [5]. Podieľa sa najmä na tvorbe stratégií rozvoja otvorenej vedy, optimalizácii podmienok na šírenie výsledkov výskumu, koordinácii výskumnej politiky, priorit a investícií Európskej únie do projektov na tvorbu infraštruktúry EOSC, čím podporuje jeho budovanie a plnenie stanovených cieľov. V súčasnosti má viac ako 250 členov a pozorovateľov.

Záujmy jednotlivých členských štátov na rozvoji EOSC od roku 2021 zastrešuje neformálne expertné zoskupenie *The EOSC Steering Board* (ďalej len riadiaci výbor). Jeho úlohou je poskytovať poradenstvo Európskej komisii v oblasti tvorby infraštruktúry a služieb na šírenie vedeckých dát, zosúlaďovať európske a národné politiky, smerovať investície v oblasti vedy a výskumu v súlade s cieľmi EOSC [6].

Európskemu otvorenému vedeckému cloudu bol udelený osobitný štatút spolu programovaného európskeho partnerstva – *EOSC Partnership*. Štatút EOSC garantuje európske finančné prostriedky vo výške takmer 500 miliónov eur a nepeňažné príspevky partnerov tiež vo výške 500 miliónov eur [7]. Európske partnerstvo tvoria všetci hlavní aktéri podieľajúci sa na vývoji EOSC – Európska komisia, asociácia a riadiaci výbor. Tieto tri subjekty spolu tvoria tripartitnú spoluprácu, ktorá slúži na riadenie, vývoj a implementáciu EOSC v praxi do roku 2030. Asociácia organizuje na zvýšenie zainteresovanosti jednotlivých členských krajín a šírenie informácií o aktuálnom vývoji cloudu pravidelné národné tripartitné podujatia. Záujmy Slovenska v asociácii reprezentuje Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky v Bratislave (CVTI SR).

Jeho zástupcovia sú zároveň členmi riadiaceho výboru. 31. mája 2023 CVTI SR zorganizovalo historicky prvé slovenské národné tripartitné podujatie EOSC. Zúčastnili sa na ňom zástupcovia Európskej komisie, asociácie, slovenskí zástupcovia riadiaceho výboru a slovenská vedecká komunita [8]. K hlavným témam podujatia patrilo oboznámenie sa s politikou Európskej únie vo vzťahu k otvorenej vede, predstavenie aktuálneho stavu a budúcnosti vývoja EOSC a poukázanie

na možnosti zapojenia slovenských vedcov do pracovných skupín a komunity EOSC. Súčasťou podujatia bola aj panelová diskusia o stave otvorenej vedy na Slovensku a výmena príkladov dobrej praxe.

Použité zdroje:

- [1] Európsky cloud pre otvorenú vedu (EOSC). In: SK4ERA [online]. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: https://eraportal.sk/eraportal/otvoreny-pristup-eosc/europsky-cloud-pre-otvorenu-vedu-eosc/#tabs_desc_24063_1
- [2] EUROEPAN COMMISSION. *European Research Area Policy Agenda: Overview of Actions for the Period 2022 – 2024* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021 [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: <https://doi.org/10.2777/52110>
- [3] EOSC. *Strategic Research and Innovation Agenda (SRIA) of the European Open Science Cloud (EOSC)* [online]. Version 1.1, 1. november 2022 [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: <https://eosc.eu/sites/default/files/SRIA%201.1%20final.pdf>
- [4] Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A European Strategy for Data In: *EUR-Lex* [online]. Brussels, 19.2.2020 [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0066>
- [5] The EOSC Association. In: EOSC [online]. Brusel: EOSC Association AISBL [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: <https://eosc.eu/eosc-association>
- [6] KRIVJANSKÁ, Anna. *Informácie o vývoji Európskeho cloudu pre otvorenú vedu (EOSC)* [online]. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR, máj 2021 [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: https://eraportal.sk/wp-content/uploads/2021/08/Informacie-o-vyvoji-EOSC_maj_2021.pdf
- [7] EOSC and the EOSC Partnership. In: EOSC [online]. Brusel: EOSC Association AISBL [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: <https://eosc.eu/eosc-about>
- [8] National Tripartite Event: Slovakia. In: EOSC [online]. Brusel: EOSC Association AISBL, 3 June 2023 [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: <https://www.eosc.eu/news/national-tripartite-event-slovakia>